

Gyene István

Béna kacsza az Unió élén

A mintegy fél éve kirobbant gazdasági válság politikai hatásai Európában is egyre élesebben éreztetik hatásukat. Bár a fenyegető kilátások az első pillanatban a kormányok megerősödését hozták, azonban az elhúzódó dekonjunktúra néhány országban mára már komoly politikai „áldozatokat” követelt.

A viszonylag gyorsan bekövetkezett izlandi államcsőd után a válság hatására előbb Lettország miniszterelnöke távozott posztjáról, majd a magyar miniszterelnök ajánlotta fel lemondását. Érdekes kivételt jelent Csehország, ahol a múlt héten egy bizalmi szavazást követően bukott meg Mirek Topolánek kabinetje. Az általa vezetett hárompárti jobboldali kormány bukása azonban elsősorban nem a válságnak, hanem a hosszú ideje tartó belpolitikai harcoknak köszönhető.

A miniszterelnök lemondásához vezető zavaros ügy azzal kezdődött, hogy egy szociáldemokrata képviselő több millió koronás állami támogatást kapott egyik üzleti tervének megvalósításához. Mikor kiderült, hogy a kiadások kimutatásában súlyos hibák vannak, a képviselő kilépett a pártból, egyben felajánlotta parlamenti támogatását a minimális többségű polgári demokrata-néppárti-zöld kormánynak arra az esetre, ha tisztázza őt a korrupció vádjá alól.

Az egész folyamatról tényfeltáró riport készült, melynek bemutatását megakadályozandó Topolánek legfőbb tanácsadója pénzt ajánlott a riporternek. A felvétel készítői titokban a vesztegetési kísérletet is rögzítették, így került adásba a film a közszolgálati televízióban. A szociáldemokraták azonnal támadásba lendültek. Korrupcióval, az alkotmány és a demokrácia szabályainak megsértésével vádolták a kormányt. A legnagyobb ellenzéki párt elérte, hogy a képviselőház is foglalkozzon a kérdéssel, ahol azután a kommunista frakció immár ötödik alkalommal kezdeményezett bizalmi szavazást az egyfős parlamenti többséggel bíró kormány ellen.

Az ellenzék kísérlete eredménnyel zárult, mivel 101 képviselő – közöttük négy független, akik korábban a koalíciót erősítették – a kormány ellen szavazott, így a Topolánek-kabinet mindössze hat nappal a riport levetítése megbukott. A miniszterelnök elfogadta a szavazás eredményét, egyben azon reményének is hangot adott, hogy a köztársasági elnök ismételten őt, mint a legerősebb párt vezetőjét fogja felkérni kormányalakításra.

A cseh alkotmány a jelenlegi helyzetben szabad kezet biztosít az EU-kritikus államelnöknek, aki két lehetőség közül választhat: vagy kinevez egy új miniszterelnököt, vagy előrehozott választást ír ki, melyre a cseh törvények szerint legkorábban öt hónap múlva kerülhetne sor. Klaus kifejtette, hogy az új kormány megalakításakor három elvre kíván támaszkodni. Amellett, hogy szerinte az uniós elnökségre, és a gazdasági válságra való tekintettel a megoldást gyorsan meg kell találni, nem engedhető meg a mostani helyzet hosszú fennmaradása, azaz elfogadhatatlan a lemondásban lévő kormány hivatalban maradása.

Klaus harmadik feltételként szabta, hogy csak olyan politikusnak ad kormányzati megbízást, aki többségi támogatással bír a 200 tagú alsóházban. Az elnök egyébként azonnal szóbeli fricskát adott a kormányfőnek, amikor kijelentette, egyáltalán nem katasztrófa kormányának bukása. Topolánek azzal vágott vissza, hogy kormányának megbuktatása mögött személy szerint Klaus, valamint a szintén polgári demokrata prágai főpolgármester áll – a kormányfő szavait alátámasztotta a Szenátus elnöke, illetve a Zöldek vezetője is. A szócsata felerősítette a Topolánek és Klaus között feszülő ellentétet. Az államfő múlt év végén lépett ki az általa alapított kormányzó Polgári Demokratikus Párt (ODS) soraiból, mivel nem értett egyet a miniszterelnök politikájával.

Jelzésértékű volt az elnök látogatása a Szociáldemokrata Párt két héttel ezelőtti tisztújító kongresszusán, ahol bár hosszú beszédet mondott, aktuálpolitikai kérdésekre nem tért ki. Más kérdés, hogy az évek óta pengeélen táncoló kormány bukása csupán idő kérdése volt.

Az egészségügy, az adórendszer, és a nyugdíjrendszer átalakítására vonatkozó kormányzati intézkedések felemásra sikeredtek. A vizitdíj bevezetése, majd részbeni megszüntetése pl. éles

nézeteltérést váltott ki a hárompárti koalíción belül. Ha ehhez hozzávesszük még a tervezett amerikai radarállomás, és a lisszaboni szerződés elfogadása körüli vitákat, a miniszterelnök-helyettes Jiri Cunek korrupciós ügyeit, a sokszor arrogánsan viselkedő kormányfő konfliktusait a sajtóval, valamint a tavaly ősszel lezajlott helyhatósági választásokat, amelyeken a szociáldemokraták abszolút győzelmet arattak, akkor szinte evidenciának tűnik, hogy a belső ellenzékkel is küzdő koalíciónak nem volt esélye a négyéves kormányzati ciklus teljes kitöltésére.

A sikeres bizalmi szavazás után azonban meglepő módon Jiri Paroubek, a Szociáldemokrata Párt vezetője nem követelte a kormány távozását, hanem azt javasolta, hogy a kabinet folytassa a munkát egészen az uniós elnökség végéig (azaz június 30-ig), azt követően pedig alakuljon szakértői kormány, amely a jövőre esedékes parlamenti választásokig vezesse az országot.

Paroubek később immár az előrehozott választásokat favorizálva kizárta azt a lehetőséget, hogy pártja egy újonnan felálló szakértői kormányban szerepet vállalna. Topolánek elvetette Paroubek elképzeléseit, s ő is előrehozott választásokat javasolt arra az esetre, ha Klaus nem őt kérné fel ismételt kormányalakításra.

A kormányválság jogilag nem, politikailag viszont annál érzékenyebben érinti a már említett cseh soros uniós elnökséget. Topolánek ugyanis parlamenti támogatás hiányában sem Csehország, sem az EU szempontjából nem számít már releváns vezetőnek. Brüsszelben és berlini kormánykörökben nem is annyira az uniós elnökségi munka megtorpanása, sokkal inkább az uniós reformszerződés további sorsa miatt aggódnak. A kormány bukása miatt hónapokat csúszhat Csehország jóváhagyása, amely döntő hatást gyakorolhat a korábban már nemet mondó írek ratifikációs hajlandóságára.

A jövővel kapcsolatos várakozások szerteágazóak, a cseh közvélemény most az államfő lépését várja. A legvalószínűbb forgatókönyvnek jelenleg az előrehozott választás tűnik, viszont arra érdemes felhívni a figyelmet, hogy a szociáldemokraták kormányra kerülését a piac aligha értékelné pozitívan, hiszen a baloldal kevésbé konzervatív a költségvetés terén, s a

további reformok sorsa is megkérdőjeleződne. Csehországban egyébként hatalmas, 1, 3 milliárd eurónyi hiányt kell a költségvetésben pótolni, amely a befektetői bizalom hosszú távú elvesztésével fenyeget, s lényegesen kitolhatja az eurózónához történő csatlakozás időpontját. Topolánek megroggyanása a politikai instabilitás mellett gazdasági bizonytalanságot szült Csehországban, ami egyben hozzájárult a kelet-közép-európai régió politikai kockázatának további növekedéséhez is.